

Nitel araştırmalarda araştırmacının rolü ve araştırmacı günlükleri¹

The role of the researcher in qualitative research and researcher diaries

Selda Fındıklı²

Emine Pınar Saygın³

¹ "11. International Congress on Social Sciences China to Adriatic" kongresinde yazarlar tarafından sunulan bildiriden genişletilmiştir.

² Dr., Eskişehir, Türkiye,
seldakiyi@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-4341-3249

³ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye,
emine.saygin@dpu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8435-2924

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Selda Fındıklı,

Eskişehir, Türkiye,
seldakiyi@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 25/04/2023

Revizyon/Revised: 10/06/2023

Kabul/Accepted: 18/06/2023

Yayın/Online Published: 26/06/2023

Atıf/Citation: Fındıklı, S., & Saygın, E. P., Nitel araştırmalarda araştırmacının rolü ve araştırmacı günlükleri, *tujom* (2023) 8 (2):64-74, doi: <https://doi.org/10.30685/tujom.v8i2.184>

Öz

Nitel araştırmaların çoğalmasıyla beraber nitel araştırmacının sorumluluklarının da vurgulanması gündeme gelmektedir. Nitel araştırmacının nicel araştırmacıdan farklı rol ve sorumluluklara sahip olması beklenmektedir. Nitel araştırmanın etkin ve yararlı olması büyük ölçüde araştırmacının becerisine bağlıdır. Çünkü nicelden farklı olarak nitel araştırmalarda; araştırmacı sadece veri toplayıp çeşitli yöntemlerle analiz edip raporlama yapmamakta; araştırmanın kurgusuna dahil olup, empati kurmakta kimi zaman katılımcılarla beraber olay ve olguları deneyimlemekte ve bu sayede kazandığı bakış açısıyla sonuçları yorumlamaktadır. Araştırmacı günlüklerinin önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Araştırmacı, veri kaynağı ve kendisini bir üst bakışla değerlendirme kanalı olarak araştırmacı günlüklerini kullanabilmektedir. Günlüklerin, araştırma sürecinin nasıl yaşandığının bir anlamda içsel sunumunu ortaya koymaları bakımından sürece ve ürüne yönelik katkıları bulunmaktadır. Araştırmacı, çalışmasının bağlamını yansıtabilmek adına günlüğündeki alıntılarını kullanarak yaşananların aktarımında projeksiyon görevini gerçekleştirirken; günlüğün geçmişe yönelik analize tabi tutulabilecek ürün olması önemli bir yardımcıdır. Araştırmacı günlükleri betimsel detayları yansıtmalarının ötesinde, nitel araştırmalarda önemli olan "inandırıcılık" kavramının sağlanmasında da çok önemli bir veri kaynağıdır. Bu araştırmada nitel çalışmalarda araştırmacı günlüklerinin önemi ve gerekliliği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pazarlama, Nitel Araştırma, Araştırmacı Sorumluluğu, Araştırmacı Günlükleri

JeI Kodları: M31

Abstract

With the proliferation of qualitative research, the responsibilities of the qualitative researcher are also emphasized. The qualitative researcher is expected to have different roles and responsibilities than the quantitative researcher. The effectiveness and usefulness of qualitative research largely depend on the researcher's skill. Because, unlike quantitative, in qualitative research, the researcher does not only collect data but also analyzes and reports with various methods, participates in the construction of the research, empathizes, sometimes experiences events and phenomena with the participants and interprets the results from the perspective he has gained in this way. The importance of researcher diaries emerges at this point. The researcher can use the researcher's diaries as a data source and as a channel for self-evaluation. The diaries contribute to the process and the product by revealing an internal presentation of how the research process was experienced. In order to reflect the context of his/her work, the researcher uses the quotes from his/her diary while performing the projection task in the transfer of experiences; It is an important help that the diary is a product that can be subjected to retrospective analysis. Beyond reflecting descriptive details, researcher diaries are also a very important data source in providing the concept of "credibility", which is important in qualitative research. This study discusses the importance and necessity of researcher diaries in qualitative studies.

Keywords: Marketing, Qualitative Research, Researcher Responsibility, Researcher Diaries

JeI Codes: M31

Extended Abstract

The role of the researcher in qualitative research and researcher diaries

Literature

A diary is a document created by an individual. It is a personal and simultaneous recording. The individual, who provides introspection in a way, realizes self-understanding and self-management (Alaszewski, 2006, p. 1-10). With these aspects, journaling is a well-known practice with a long history as a way to increase self-awareness (Woll, 2013, p. 1). researcher diary; It consists of different data such as short notes, ideas, observations, direct quotations and impressions (Johnson, 2005, p. 66). The qualitative researcher is expected to have different roles and responsibilities than the quantitative researcher. The effectiveness and usefulness of qualitative research largely depend on the researcher's skill. Because, unlike quantitative, in qualitative research, the researcher does not only collect data but also analyzes and reports with various methods, participates in the construction of the research, empathizes, sometimes experiences events and phenomena with the participants and interprets the results from the perspective he/she has gained in this way. The importance of researcher diaries emerges at this point. Diaries have been used as data collection sources for research over time. They contribute to the process and the product by revealing the internal presentation of how the research process is experienced.

Research subject

The research subject is the researcher's role in qualitative research and research diaries.

Research purpose and importance

The study aims to reveal the meaning of researcher diaries in qualitative research. In this direction, it has been tried to explain which aspects of the researcher's diaries are important.

Contribution of the article to the literature

It is considered important for the literature to reveal the importance of researcher diaries for research beyond being simultaneous personal notes.

Design and method

In the research, document analysis design and content analysis methods were used.

Research type

The research was carried out on a qualitative research design.

Research problems

The research question reveals the use of research diaries in qualitative research.

Data collection method

Fifty-two doctoral dissertations made between 2010-2023 were examined by writing "qualitative" in the index section of the national thesis centre.

Quantitative/qualitative analysis

Qualitative analysis was used in the research.

Findings as a result of the analysis

Eight of the theses made between 2011-2022 include a research diary. After 2020, diaries appeared in phenomenology, case study, embedded design and action research designs.

Results of the article

Understanding the customer is important for marketing science, where value creation is emphasized. The necessity of understanding the meaning in the bonds surrounding it with the individual is decisive in the selection of research methods. It can be said that testing the power of reflecting the depth of meaning of studies conducted with positivist methods creates a tendency towards qualitative methods. At this point, the necessity of emphasizing the role of the researcher, which is one of the important features of the interpretive paradigm that distinguishes it from quantitative methods, can be expressed. The fact that the subjectivity in the studies is revealed without destroying the scientificness is through the researcher's stance. Making this stance properly within the framework of scientific requirements is important in revealing the strengths of qualitative studies. The researcher's use of researcher diaries as a data source strengthens the aspect of conveying the whole of the qualitative study. At the same time, this transfer helps the researcher, after leaving the moment and the field, to give an overview as they read their diary and review their findings repeatedly. On the other hand, the researcher who presents his/her diary as evidence undertakes his/her scientific responsibility by revealing the integrity of his/her work. Research diary was found in eight of the theses written between 2011-2022 in Turkey. After 2020, diaries appeared, especially in phenomenology, case study, embedded design and action research designs. This situation can be interpreted as a tendency to benefit from the multiple benefits of diaries with the increasing importance of qualitative research. For this reason, it can be said that it would be meaningful to increase the number of researcher diaries and to emphasize their importance in qualitative studies to be conducted in marketing science, which focuses on human and human elements.

Giriş

Değer değişim ilişkilerinin olduğu her noktada karşımıza çıkan pazarlama, sayısal ve sözel pek çok sorunsalı içinde barındırmaktadır. Bu açıdan hem nicel hem de nitel araştırmalara müsait bir yapıya sahiptir. Birçok sosyal bilimde olduğu gibi pazarlama bilimi de kısa tarihi boyunca nicele daha yakın durmuş, yapılan araştırmalarda nitele nispeten daha az önem verilmiştir. Anglo-Sakson pazarlama anlayışının baskın olduğu uzun bir dönem boyunca pazarlama bilim insanları pozitivist bakış açısıyla hareket etmiştir. Ekonomik insan, rasyonel davranış gibi kavramların geçerliliğini kaybetmeye başlamasıyla, pazarlama paradigması Alp-Germen menşei ilişki odaklı bir anlayışa yönelmiştir. Tüketiciler standardize edilmiş mamul ve hizmetler değil daha özel bir şeyler beklemektedirler. Bu gelişmeler ışığında pazarlama uygulamacıları daha bireysel yaklaşım gösterme eğilimine girmiştir. Paradigma kayması yaşanmış, bu da pazarlama araştırmacılarını daha fazla nitele yönelmesini sağlamıştır. Nitel araştırmaların çoğalmasıyla beraber nitel araştırmacının sorumluluklarının da vurgulanması gündeme gelmektedir. Nitel araştırmacının nicel araştırmacıdan farklı rol ve sorumluluklara sahip olması beklenmektedir. Nitel araştırmanın etkin ve yararlı olması büyük ölçüde araştırmacının becerisine bağlıdır. Çünkü nicelden farklı olarak nitel araştırmalarda; araştırmacı sadece veri toplayıp çeşitli yöntemlerle analiz edip raporlama yapmamakta; araştırmanın kurgusuna dahil olup, empati kurmakta kimi zaman katılımcılarla beraber olay ve olguları deneyimlemekte ve bu sayede kazandığı bakış açısıyla sonuçları yorumlamaktadır. Araştırmacı günlüklerinin önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Günlükler zamanla araştırmalar için veri toplama kaynağı olarak kullanılmıştır. Araştırma sürecinin nasıl yaşandığının bir anlamda içsel sunumunu ortaya koymaları bakımından sürece ve ürüne yönelik katkıları bulunmaktadır. Araştırmacı, çalışmasına ilişkin bağlamı yansıtabilmek için günlüğündeki alıntılarını bir yapbozun parçası gibi gerekli olan yerde ekleyerek, yaşananların aktarımında projeksiyon görevini gerçekleştirirken; günlüğün geçmişe yönelik analize tabi tutulabilecek ürün olması önemli bir yardımcıdır. Araştırmacı günlükleri betimsel detayları yansıtmalarının ötesinde, nitel araştırmalarda önemli olan “inandırıcılık” kavramının sağlanmasında da çok önemli bir veri kaynağıdır. Bu araştırmada nitel çalışmalarda araştırmacı günlüklerine neden önem verilmesi gerekliliği tartışılmaktadır.

Araştırmacı günlüklerinin tanımı ve kapsamı

Bir birey tarafından oluşturulan belge olarak günlük; kişisel ve eşzamanlı bir kayıttır. Yazdıklarıyla bir bakıma içe bakışını sağlayan birey kendini anlama ve yönetmeyi gerçekleştirmektedir (Alaszewski, 2006, s. 1-10). Bu yönleriyle günlük tutmak, öz farkındalığı arttırmanın bir yolu olarak uzun bir geçmişi olan iyi bilinen bir uygulamadır (Woll, 2013, s. 1). Araştırmacı günlüğü; kısa notlar, fikirler, gözlemler, doğrudan alıntılar ve izlenim gibi farklı verilerinden oluşmaktadır (Johnson, 2005, s. 66).

Araştırmacı günlüklerinin nitel araştırmadaki anlamı

Veri kaynağı olarak araştırmacı günlükleri

Bireyselliği vurgulayan günlükler zamanla araştırmalar için veri toplama kaynağı olarak kullanılmıştır. Nitel yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmaların veri kaynakları arasında araştırmacı günlüğü önemli bir yer tutmaktadır (Mills, 2003). Bu yönleriyle bir anlamda yansıtma görevi üstlenmişlerdir. Araştırmacı günlüklerinin hem sürece hem ürüne yönelik katkısını belirtmek gerekmektedir (Borg, 2001, 160-161). Sürecinin nasıl işlediğini yazılı yapmamız irdelemelerimizin daha derin ve etkili olmasını sağlamaktadır (Ger, 2009, s. 7). Hangi kodlar verileri en iyi şekilde açıklıyor? Verileri nasıl açıklıyorlar? Bizi nereye götürüyorlar? Hangi karşılaştırmaları yapabiliriz? Hangi kod dışarıda kaldı? Not yazmak daha eğlenceli sorulara yol açmakta ve iyi geliştirilmiş kategoriler oluşturmaya ve aralarındaki ilişkileri belirlemeye yol açmaktadır (Charmaz, 2021: 171). Tüm bunların doğrultusunda günlük yazmak; veriler hakkında durup düşünmeyi, yeni fikirleri geliştirmeyi, kategoriler arasındaki bağlantıları oluşturmayı, veri toplama, veri analizi sürecinde bağlantı kurmayı ve makale ve bölümleri inşa etmeyi sağlamaktadır (Charmaz, 2006: 85).

Bağlamı yansıması yönüyle araştırmacı günlükleri

Araştırmacı günlüğü, süreçteki içsel yolculuğu yansıtmakta ve bilimsel sınırlılıkları genişletmektedir. Araştırmaya ilişkin bağlamın aktarılabilmesi için günlükten alıntılarının gerekli olan yerlere eklenerek

projeksiyon görevini üstlenmesi günlüğün geçmişe yönelik analize tabi tutulabilecek ürün olmasında önemli bir ayrıntıdır.

Inandırıcılığın aktarılması açısından araştırmacı günlükleri

Nitel araştırmalardaki geçerlilik (iç ve dış), güvenilirlik kavramları nitel araştırmalarda bütüncül olarak inandırıcılık (ing. trustworthiness) kavramıyla tanımlanmaktadır. Guba ve Lincoln nitel araştırmalarda geçerlik-güvenilirlikten ziyade inandırıcılık (trustworthiness) olması gerektiğine dikkat çekmiştir (Lincoln ve Guba, 1985, s. 300). Bu ifadelerin yanı sıra nitel araştırma yöntemleriyle yürütülen araştırmalarda, araştırmacının geçerlik ve güvenilirliğinde; inandırıcılık (credibility/internal validity), aktarılabilirlik (transferability/external validity), tutarlılık (dependability/reliability) ve teyit edilebilirlik (confirmability/objectivity) gibi bazı kriterlerin kullanıldığı görülmektedir (Mills, 2003, s.78; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 277). Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Kirk ve Miller, 1986, s.72). Nitel araştırmada güvenilirlik ise, farklı çalışmalarda, farklı araştırmacıların yaklaşımındaki kararlılığı ifade etmektedir (Creswell, 2018, s. 253). Tüm bu noktaların nitel araştırmalarda verilebilmesi için araştırmacı günlükleri kanıt görevi üstlenmektedirler.

Araştırmacının rolü için araştırmacı günlükleri

Her araştırmacının kendi kişisel yetkinliğiyle yorumlanan ama bilimsel izlerini koruyan nitel araştırmalar da araştırmacının rolü ön plana çıkmaktadır. Özellikle pazarlama çalışmaları için belirtilecek olursa nitel araştırmalar tüketicinin iskeletini resmedebilir ama bu iskelete can, kan veren nitel araştırmalar olarak ifade edilmektedir. Pazarlama alanında ilk nitel çalışmaları yapan Sidney Levy bu durumu şöyle aktarmaktadır (Akt. Ger, 2009: 3).

Araştırmacı günlüğü örneği

Nitel çalışmalarda araştırmacının durduğu yeri baktığı noktayı anlayabilmek adına tuttuğu günlükler birçok açıdan önemlidir. Özellikle görüşme öncesi ve sonrası metne dökülen samimi ifadeler, sadece görüşülen kişi ile ilgili bilgileri değil, araştırmacı hakkındaki bilgileri de vermektedir. Bu aktarım, andan ve alandan çıktıktan sonra araştırmacıya günlüklerini okurken bir üst bakış sağlamaya yardımcı olur. Bu aktarımı göstermek adına aşağıdaki, 2019 yılında pazarlama bakış açısıyla çeyiz tüketimine yönelik yapılan doktora çalışmasında yer alan araştırmacı günlüğü örneği paylaşılmıştır (Fındıklı, 2019).

Görüşme öncesi tutulan günlüğüden bir kesit;

Görüşme öncesi yaşananlar (20 Haziran 2017 Saat:14.00)

İlk izlenim

Dalgalı kısa saçları taçla şekillendirilmişti. Siyah pantolonu, siyah hırkası ve sakın sesiyle biraz da çekinir gibi bir hâli vardı.

Görüşme ortamı

Görüşme, kızımın pastel pembe tonlarıyla döşenmiş salonunda pencere kenarına yerleştirilen masanın etrafında gerçekleşecekti. Masanın yanındaki tekli koltukta Aysel teyze, masanın yanındaki sandalyede oturan bendim. Kızı yanımdaydı. Kızının varlığı onu rahatlatıcak gibiydi ve önemli olanda onun rahat olmasıydı.

Kayıt başlamamış ama anlatılar başlamıştı

Ajda'nın babasıyla boşandık biz dedi. Ve anlatmaya başladı. Ben de bilmiyordum bunu yani bu bağ, bu yakınlık nasıl sağlanıyordu. Belki de çok kendimdim ben bu geçiyordu. Anlatıyordu Aysel teyze çok zor kabul ettiğini aldatılmayı. Gözüyle gördüğünde inanabildiğini, o anlatırken Ajda "Geçti onlar" diyordu. Kızım çok destek oldu diyordu. Aynalara geçip geçip kendime vuruyordum, bir ara beni Manisa'ya yatıracaklardı ama kızım beni yanına aldı, hep benimle ilgilendi diyordu. Gözlerim durmuyordu, dinliyordum.

Görüşme nasıl olacak?

Çok hassas noktaları dokunulan. Bunu geçip görüşmemi verimli sağlamak önemliydi. Geçmişe götürürken hassas yerleri atlayabilmek sağlam verilerim için önemliydi. Bu geçişi yapabiliyordum. Daha önce deneyimlemiştim. Beraber aynı engellerden atlayabilmek hissedebildiğim kadar hissetmekten geçiyordu. Ben zaten içselleştirmeden hiçbir şey yapamayan biri olarak bunu çok doğallığımla yaşıyordum.

Görüşme sırasında uçak modunu unutmuşum

Ses kayıtlarımı alırken hem kayıt cihazı hem de telefonumu kullanıyorum. Telefonumu uçak moduna getiriyorum ama bu sefer görüşme öncesi yaşanan duygusal yoğunluktan olsa gerek unutmuşum. Bir ara telefonum çaldı açmadan kapadım, kusura bakmayın dedim, hemen uçak moduna aldım.

Görüşme sonrası tulan günlükten bir kesit;

Görüşme sonrası yaşananlar (20 Haziran 2017 saat 16.30-20.00)

Görüşmemim nasıl gerçekleştiği

Aysel teyze ile kızımın konforlu evinde görüştük. Aysel teyze önceleri mesafeli ve ciddi idi ama görüşmemizin ilerleyen dakikalarında kendini daha rahat hissetti ve çocukluğundan evliliğine, evliliğindeki hayal kırıklıklarından aile yadigarına kadar ayrıntısıyla değindi. Geç açılan, kendini ifade etmede tutukluk yaşayan bir kadın. Kızımın görüşmede kendisine refakat etmesi kendisine bir nebze güven ve rahatlık sağladı. Görüşme tahmin ettiğimden daha kısa geçmişti ancak Aysel Teyze'nin hayatındaki yalnızlık ve şiddet beni etkiledi. Çeyiz ile hatıralar arasında kurduğu, oradan ana-ataları ile kurduğu bağ çok kuvvetliydi. O sihirli bağın kutusu olan sandığım kaybolması ile çok hazin bir başka hikâye idi.

Görüşmecî rolü

Duyularımı çok iyi anladığımı hissettim. Çok iyi anlayarak sormak ve dinlemek.

Görüşmeye ilişkin çıkarımlarım

Aysel teyze 3 kız, 1 erkek çocuk sahibi. Dul annesi onu baskıcı bir şekilde ama boynunu eğdirmeden yetiştirmiş. Akranları evlerdeki tezgâhlarda ipek dokurken annesi onu çalıştırmamış ama "Boş oturma, kendi işini yap." Diyerek onu hevesi olmamasına rağmen çeyiz hazırlığına yönlendirmiş. Görücü usulü, büyük ağabeyi tarafından evlendirilmiş. Eşinin ailesi (kayınvalidesi ve kayını) tarafından 5 yıl boyunca fiziksel şiddet görmüş. Eşi ölene kadar ondan da ekonomik şiddet görmüş, eline 5 kuruş para geçmemiş, annesinden destek görmüş. Aile geleneğini, elleri artık uyuşuyor olmasına rağmen sürdürmeye çalışmış. Annesi ile birlikte kızlarına çeyiz yapmışlar.

Hatıra

Aysel teyze anneanne-anne-kızlar olarak karşımıza çıkan çeyiz üçlemesinde orta kuşağı temsil ediyordu. Hevesli olmasa da çeyiz yapmış, kızlarına da annesiyle birlikte yapmış, çeyizin sembolize ettiği her hatırasına düşkün ancak gelecekte beklenmesini farklı dile getirmişti: "El emeğim olarak şey yapamam ellerim uyuşuyor maddi olarak yardımcı olabilirsem hepsine, bütçemin yettiği kadar. Kalıcı bir hatıra olsun ama hiç bozmamak, satmamak şartıyla. Hatıraya, ben dedim ya, çok büyük değer veririm." Bu ifadede, hatıraya verilen değer ön plana çıkıyor gibiydi. Çeyizin sermaye olduğu ve meta değerinin olduğuna da vurgu yapmıştı. Ancak hatıralara aşırı bağlılık, o metanın bozdurulmasını istemiyordu. Farklı kuşak kadınlarının taşıdığı ve birbirine aktardığı kraliyet nişanı gibi "bozdurulmasın, aktarılın" demişti. Bu da çeyizde değerli madenlerin modasının geçmeyeceğinin işaretini veriyor bize diye düşündüm.

Ziraat bankası çeyiz desteği

Aysel teyze, 14 yaşında babasını kaybetmiş. Annesi 47 yaşında 4 çocukla dul bir kadın olarak kalmış. Ölen babasından kalan 1 maaşla 4 çocuk yetiştirmiş, çeyiz de yapmış. 3 ağabeyi varmış, ikisi eve destek olmuş. Çeyizi de onların desteği sayesinde art kalan üç beş kuruşla ama en önemlisi de Ziraat Bankasının çeyiz desteği olarak verdiği 500 TL sayesinde oluşmuş. Bu bana

çalışmamda, daha önce de notlarını aldığım çeyiz hesabına ilişkin bilgi vermem gerektiğini doğruluyor gibi geldi.

Çamaşır makinesi lüks mü, ihtiyaç mı?

Annesi “Benim kızım kocasının çamaşırını yıkayamaz!” diyerek aldığı çamaşır makinesi ile çeyize toplumsal cinsiyet eşitliğine yakışır şekilde bir müdahale yapmış.

Anne kız arasındaki sessiz iletişim: çeyiz

Ama aynı anne, belki de dul olmanın verdiği baskı ve sertlikle kızını arkadaşlarının evine arkadaş toplantılarına göndermemiş, gezerken yanından ayırmamış. Çeyiz hazırlama konusunda çok da istekli olmayan kızına boş zamanında, kendine çalışmasını öğütleyerek el işine yönlendirme yapmış. Burada aslında çeyizin anneyi temsil ettiğini; çeyiz hazırlığının ise anne ile kızın iletişimini yansıttığı görülüyor. Bu sebeptir ki heves etmediği bir meta olan çeyiz ile önce duygusal bir ilişki kuruluyor, hazırlığı sürecinde de bu ilişki bir nevi bağlanmaya dönüşüyor. “Hatıraya, eski şeylere çok değer veririm. Bir mendil dahi olsa saklarım kırk yıl, ömrüm, yaşadığım müddetçe.” Sözlerinden bu bağlanmayı anlamak mümkün. Buna güvenli bir bağlanma denilebilir mi burası tartışılır çünkü anne 4 çocuğuna gözle görülür, hissedilir, dokunulur bir sevgi göstermemiş, çocuklarını uyurken sevmiş. Aysel teyze de onun kızı olarak çocuklarını aynı bu şekilde uzaktan sevebildiğini, diğer türlüşünü yapamadığını aktarmıştı.

Kaybolan sandık

Yine de bağlanmanın adresi anne ya da anneanne, bu hissin en yoğun yaşandığı yer ise sandık. Sandıkta ise “annesinin işlediği çemberler, incecik, böyle tülbent gibi bir şeyler, ipekler...” var. Sandık giderse onların hatırasını kaybedecek sanki hatta belki onları. Nitekim sandık kayboluyor! Evdeki kiracı ile birlikte gitmesine rağmen onu bulmayı ümit ediyor hâlâ. Belli ki bunu ömrünün sonuna kadar ümit edecek çünkü oradaki meta üzerinde duyguları var, kendi emeği ve sevdiklerinin emeği var. Oysa anne ya da anneanne ile ilgili unutulmayan bir hatıra, bir öğreti, bir anekdot sunulmuyor; sanki her şey bir sandığın içine konulmuş ve kapatılmış. İstendiğinde o açılacak ve içindeki sihir ortaya çıkacak gibi. Kendisiyle ilgili bir dönemi ve onun izdüşümlerini bir sır olarak saklar gibi...

Araştırma yöntemi

1 Nisan 2023 tarihinde ulusal tez merkezinin dizin kısmında “nitel” yazılarak 2010-2023 yılları arasında listelenen 52 doktora tezi incelenmiştir. Dizin kısmında nitel olmayanlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Doküman analizinin veri toplama aracı olarak kullanılması; analizin belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsama tanımına dayandırılmıştır (Karasar, 2005).

Bulgular

2010 yılında; doküman incelemesi, çoklu durum çalışması, kültür analizi ve görüşme desenleriyle yapılan dört çalışmada araştırmacı günlüğü bulunmamaktadır.

2011 yılında; örnek olay ve eylem araştırması desenleri kullanılarak yapılan iki tezden sadece eylem araştırması yapılanda araştırmacı günlüğü bulunmaktadır.

2012 yılında; yapılan iki doküman incelemesi, fenomenoloji, örnek olay ve görüşme olarak yapılan beş tezin hiçbirinde araştırma günlüğü bulunmamaktadır.

2013 yılında; durum çalışması, doküman incelemesi, fenomenoloji, örnek olay ve gömülü kuram olarak gerçekleştirilen beş tezde araştırma günlüğü bulunmamaktadır.

2014 yılında; etnografya deseniyle yapılan tez araştırma günlüğü bulunmamaktadır.

2015 yılında; eylem araştırması, görüşme ve odak grup olarak yapılan üç tezden sadece eylem araştırması deseniyle yapılan tezde günlük bulunmaktadır.

2016 yılında; üç görüşme, durum çalışması ve odak grup olarak yapılan beş tezde günlük kullanılmamıştır.

2017 yılında; iki görüşme ve durum çalışması olarak yapılan üç tezde günlükten yararlanılmamıştır.

2018 yılında; temellendirilmiş kuram deseni, doküman incelemesi, durum çalışması ve fenomenoloji desenleriyle yazılan dört tezde araştırma günlüğü mevcut değildir.

2019 yılında; iki görüşme ve fenomenoloji olarak yapılan üç tezde günlük kullanılmamaktadır.

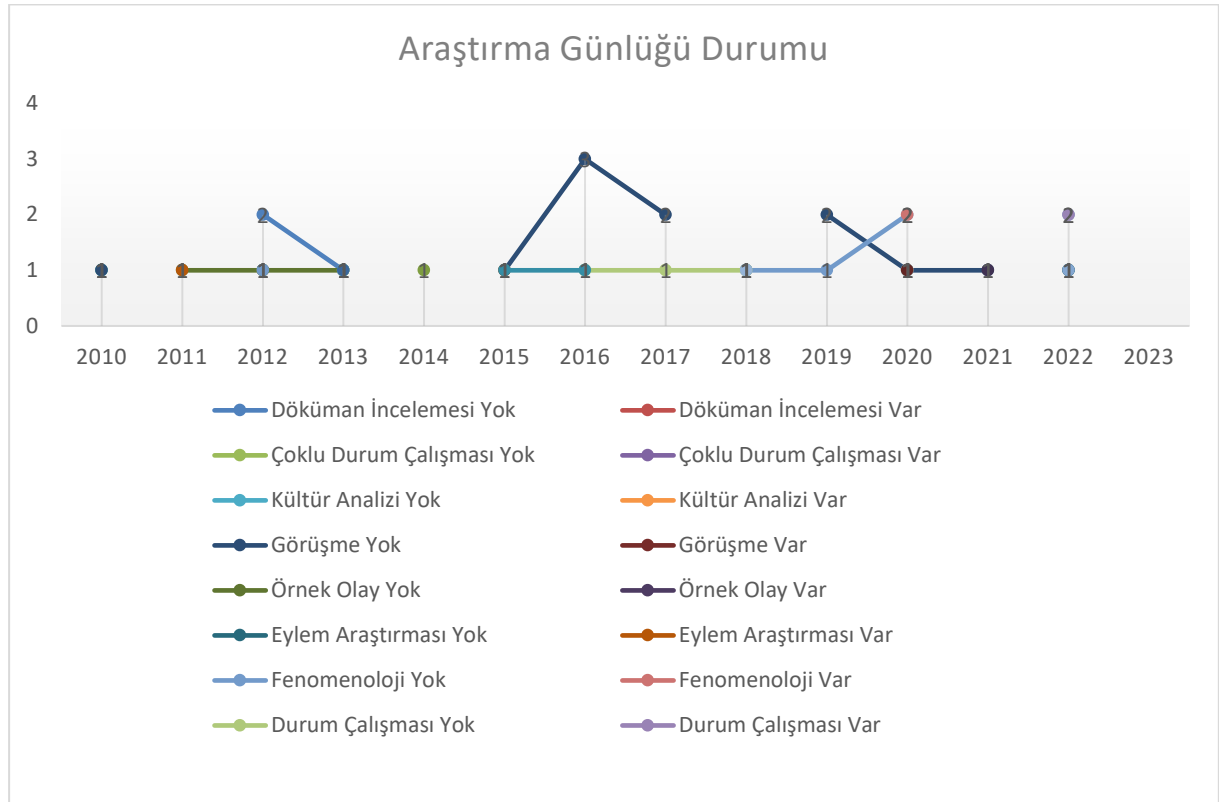
2020 yılında; dört fenomenoloji, görüşme, kültürel inceleme, anlatı araştırması ve gömülü desen kullanılarak yazılan sekiz tezden iki fenomenoloji ve gömülü desen tezlerinde günlük kullanılmıştır.

2021 yılında; görüşme ve doküman analizi kullanılarak yazılan tezde araştırma günlüğü bulunmaktadır. Görüşme ile yapılan diğer tezde günlük kullanılmamıştır.

2022 yılında; durum çalışmasıyla gerçekleştirilen iki tezde araştırma günlüğü kullanılmıştır. İki fenomenoloji, eylem araştırması ve yaşam öyküsüyle yapılan dört tezde ise günlük bulunmamaktadır.

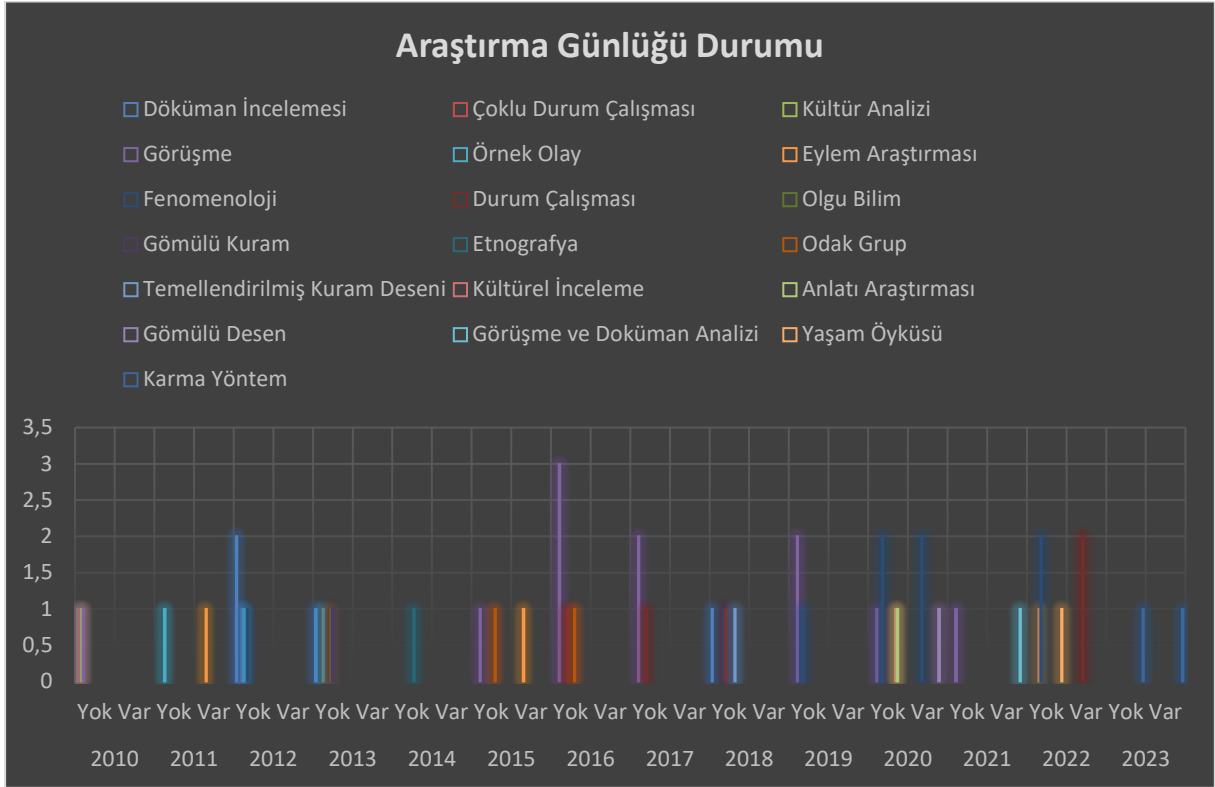
2023 yılında; karma yöntemle yapılan tezde günlük yer almamaktadır.

Yıllara ve desenlere göre yapılan incelemeler aşağıdaki şekillerde yer almaktadır. Ayrıca incelenen tezlerde aşağıda verilmiştir.

Şekil 1: 2010-2023 Yılları Arasında Yazılan Nitel Tezlerin Araştırma Desenlerine göre Araştırma Günlüğü Durumu

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2: 2010-2023 Yılları Arasında Yazılan Nitel Tezlerin Araştırma Desenlerine göre Araştırma Günlüğü Durumu

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1: 2010-2023 Yılları Arasında Yazılan Nitel Tezlerde Araştırma Günlüğü Durumu

Tezin Adı	Tez Yılı	Araştırma Deseni	Araştırmacı Günlüğü Durumu
Farklı seviyelerden aikido katılımcılarının, aikidoyu diğer sporlardan farklı olarak kavramsallaştırması üzerine nitel ve felsefi bir araştırma: Akıl ve beden bakış açılarından	2010	Döküman İncelemesi	Yok
1980 sonrasında; yapı tasarım ve üretiminde meydana gelen değişimin "ürün-süreç" yenilikleri bağlamında analizi	2010	Çoklu Durum Çalışması	Yok
Sınıf öğretmeninin yürüttüğü görsel sanatlar dersi: Öğretme- öğrenme sürecine yönelik nitel bir araştırma	2010	Kültür Analizi	Yok
Aile içi şiddete maruz kalan kadınların acil servis hemşirelerinden beklentileri, hemşirelerin girişimleri ve etkileyen faktörler: Niteliksel bir çalışma	2010	Görüşme	Yok
Küresel doğan işletmelerin erken uluslararasılaşmasını tetikleyen kurucu ve/veya yönetici özellikleri	2011	Örnek Olay	Yok
Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği	2011	Eylem Araştırması	VAR
Gençlerin toplumsal davranış ve yönelimleri: İstanbul'da 'apaçi' alt kültür grupları üzerine nitel bir çalışma	2012	Fenomenoloji	Yok
Türkiye'deki eğitim bilimleri doktora tezlerinin karakteristikleri	2012	Döküman İncelemesi	Yok
Bilişim sistemlerinde dış kaynak kullanımının etkililiği için kritik başarı faktörlerinin nitel bir modeli	2012	Örnek Olay	Yok
Türkiye'deki eğitim bilimleri doktora tezlerinin karakteristikleri	2012	Döküman İncelemesi	Yok
Spor yönetiminde cam tavan sendromu ve kariyer gelişimi	2012	Görüşme	Yok

Tezin Adı	Tez Yılı	Araştırma Deseni	Araştırmacı Günlüğü Durumu
PISA 2009 okuma becerileri açık uçlu sorularının puanlanmasında genellenabilirlik kuramındaki farklı desenlerin karşılaştırılması	2013	Durum Çalışması	Yok
Çevrimiçi ve sınıf ortamlarında grup çalışmasına dayalı problem çözme süreçlerinin incelenmesi	2013	Doküman İncelemesi	Yok
Küresel doğan işletmelerin uluslararasılaşma sürecine etki eden girişimcilik yönelimi boyutları ve girişimci özellikleri	2013	Örnek Olay	Yok
Doğuştan küresel işletmelerde girişimciye ait özelliklerin yurt dışı pazarlara erken açılmaya etkisi: Sektörel bir karşılaştırma	2013	Olgu Bilim	Yok
Gebeliği önleyici yöntem kullanımı için bir model: gömülü kuram çalışması	2013	Gömülü Kuram	Yok
Geleneğin yeniden üretiminde dinin rolü: İstanbul Ünalın mahallesi örneği	2014	Etnografya	Yok
Sosyal bilgiler dersinde hizmet ederek öğrenme yaklaşımının vatandaşlık eğitimindeki rolü	2015	Eylem Araştırması	VAR
Şizofreni tanısı almış bireylerin ailelerinin bakım verme deneyimleri ve sosyal destek ilişkilerinin psikiyatrik sosyal hizmet temelinde incelenmesi	2015	Görüşme	Yok
Türk inşaat sektörünün işgücü ihtiyaç analizi	2015	Odak Grup	Yok
Sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri üzerine nitel bir çalışma	2016	Durum Çalışması	Yok
Prekanseroz servikal lezyon tanısı alan hastaların roy uyum modeline göre uyum durumlarının incelenmesi	2016	Görüşme	Yok
İnsanların engelli olarak etiketlenmesi: Modern toplumun ürünü ve pazarlamanın rolü	2016	Görüşme	Yok
Reklam beğenilirliği	2016	Odak Grup	Yok
Bankacılıkta kanal yönetimi stratejileri ve Türkiye uygulamaları	2016	Görüşme	Yok
Türkiye'de vergi denetiminin ekonomik ve hukuki etkinliği	2017	Görüşme	Yok
Dinî danışmanlık eğitimi: Amerika örneği ve Türkiye gereksinim çözümlemesi üzerine nitel bir araştırma	2017	Durum Çalışması	Yok
Üstün zekâli ve yetenekli bireylerin eğitimi politikalarına yönelik nitel bir çalışma	2017	Görüşme	Yok
Yönetici-çalışan ilişkilerinde örgüt dışı informal etkileşimler modeli: nitel bir araştırma	2018	Temellendirilmiş Kuram Deseni	Yok
İntihar notları üzerine nitel bir araştırma: erkeklerin intihar notlarında zihinsel temsiller	2018	Doküman İncelemesi	Yok
Türkiye'de azınlık ve devlet liselerinde çokkültürlü eğitim anlayışının araştırılması: Çoklu durum çalışması	2018	Durum Çalışması	Yok
Bariatrik cerrahi geçiren hastaların roy uyum modeline göre durumlarının incelenmesi	2018	Fenomenoloji	Yok
Bipolar hastalar açısından iyileşmenin taşıdığı anlam	2019	Fenomenoloji	Yok
12 Eylül 1980 sonrası Türkiye'den İngiltere'ye politik göç (1980-1989)	2019	Görüşme	Yok
Kadın Halk Giyim-Kuşam Özelliklerindeki Değişimlerde Kadınların Rolünün Nitel Araştırma Yöntemi İle İncelenmesi	2019	Görüşme	Yok
Yabancı uyruklu hemşirelerin çalışma yaşamına ilişkin deneyimleri: Nitel araştırma	2020	Görüşme	Yok
Yeni Türk Sinemasında Yeni Orta Sınıfların Temsili	2020	Kültürel İnceleme	Yok
Türkiye'de kamu özel ortaklığı bağlamında şehir hastanelerinin değerlendirilmesi: Nitel bir araştırma	2020	Fenomenoloji	Var
Mesleki etnosentrizm ve sağlık meslek grupları üzerine bir araştırma	2020	Fenomenoloji	Yok
Türk sağlık sektöründe kayıt dışı ekonomi üzerine keşifsel bir araştırma	2020	Fenomenoloji	VAR
Akademik örgütlerde dalkavukluk olgusu üzerine nitel bir çalışma	2020	Fenomenoloji	Yok

Tezin Adı	Tez Yılı	Araştırma Deseni	Araştırmacı Günlüğü Durumu
Yetişkin bireylerin özyönetimli öğrenme yaşantılarının incelenmesi: Bir anlatı araştırması	2020	Anlatı Araştırması	Yok
Okul psikolojik danışmanlarının görüşmelerde yaşadıkları zorluklarla baş etme süreçleri: Bir gömülü desen araştırması	2020	Gömülü Desen	VAR
Anadolu mutfak kültürünün oluşumunda Hitit mutfağının rolü: Etnoarkeolojik bir araştırma	2021	Görüşme ve Doküman Analizi	VAR
Çocuk yoksulluğunun ekosistem perspektifi temelinde analizi	2021	Görüşme	Yok
Sağlık hizmetlerinde farklılıkların yönetimi uygulamaları ve hemşireler için bir ölçek geliştirme çalışması	2022	Fenomenoloji	Yok
Çocukluk çağı cinsel istismarına maruz bırakılan genç kadınlar: kurum bakımı ve sonrası yaşam deneyimlerinin feminist bakış açısıyla değerlendirilmesi	2022	Yaşam Öyküsü	Yok
Araştırma kütüphanelerinde hizmet başarısının tanımlanması: İSAM Kütüphanesi örneği	2022	Durum Çalışması	VAR
Tüketim olgusuna genişletilmiş benlik teorisi perspektifinden fenomenolojik bir bakış: Evcil hayvan sahipleri üzerine bir araştırma	2022	Fenomenoloji	Yok
İnsan bakım kuramına temellendirilmiş bakımda bilinçli farkındalık eğitim programının hemşirelerin yönelimselliğine etkisi: Bir eylem araştırması	2022	Eylem Araştırması	Yok
Türkiye girişimcilik ekosisteminin tarihsel perspektifi (2001-2020) ve ekosistem durum araştırması	2022	Durum Çalışması	VAR
Çocuklarda bağlama eğitimine yönelik uzman görüşlerinin değerlendirilmesi	2023	Karma Yöntem	Yok

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç

Değer yaratımının vurgulandığı pazarlama bilimi için müşteriye anlamak önemlidir. Anlamın bireyle birlikte onu çevreleyen bağlar içinde anlaşılması gerekliliği araştırma yöntemlerinin seçiminde belirleyici olmaktadır. Pozitivist yöntemlerle yapılan çalışmaların anlam derinliğini yansıtmaya gücünün sınırlanmasının nitel yöntemlere eğilimi yarattığı söylenebilir. Yorumlayıcı paradigmanın nitel yöntemlerden ayrıştığı önemli özelliklerinden biri olan araştırmacının rolünün vurgulanması gerekliliği bu noktada ifade edilebilir. Çalışmalardaki öznelliğin bilimselliği yok etmeden ortaya koyulması araştırmacının duruşunu belirtmesinden geçmektedir. Bu duruşu bilimsel gereklilikler çerçevesinde doğru dürüst yapmak nitel çalışmaların güçlü yönünün açığa çıkmasında önemlidir. Araştırmacının, araştırmacı günlüklerini veri kaynağı olarak kullanması nitel çalışmanın bütünü aktarması yönünü kuvvetlendirmektedir. Aynı zamanda bu aktarım, andan ve alandan çıktıktan sonra araştırmacıya günlüklerini okurken bir üst bakış sağlamaya, bulgularını tekrar tekrar gözden geçirmesine yardımcı olur. Diğer yandan günlüğünü kanıt olarak ortaya koyan araştırmacı, çalışmasının bütünlüğünü ortaya koyarak bilimsel sorumluluğunu üstlenmektedir. Türkiye’de 2011-2022 yılları arasında yazılan tezlerden sekizinde araştırma günlüğüne rastlanmıştır. 2020 yılından sonra özellikle fenomenoloji, durum çalışması, gömülü desen ve eylem araştırması desenlerinde günlüklerin varlığı gözükmektedir. Bu durum nitel araştırmaların giderek artan önemiyle beraber günlüklerin çoklu yararlarından faydalanma eğiliminde olmak olarak yorumlanabilir. Odağında insan ve insan ait öğeler olan pazarlama bilimi içinde yapılacak nitel çalışmalarda araştırmacı günlüklerinin sayısının artması ve öneminin vurgulanmasının bu nedenle anlamlı olacağı söylenebilir.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review:

Dış bağımsız

Externally peer-reviewed

Çıkar Çatışması / Conflict of interests:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Grant Support:

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Katkıları / Author Contributions:

Fikir/Kavram/Tasarım - *Idea/Concept/ Design*: S.F.,E.P.S. Veri Toplama ve/veya İşleme - *Data Collection and/or Processing*: S.F.,E.P.S. Analiz ve/veya Yorum - *Analysis and/or Interpretation*: S.F.,E.P.S. Kaynak Taraması - *Literature Review*: E.P.S., Makalenin Yazımı - *Writing the Article*: S.F. Eleştirel İnceleme - *Critical Review*: S.F.,E.P.S. Onay - *Approval*: S.F.,E.P.S.

Kaynakça / References

- Alaszewski, A. (2006). *Using diaries for social researches* (1bs ed.). Sage.
- Borg, S. (2001). The research journal: a tool for promoting and understanding researcher development. *Language Teaching Research*, 5(2), 156-177.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Charmaz, K. (2021). The genesis, grounds and growth of constructivist grounded theory. In *Developing grounded theory: The second generation revisited* (2nd ed., pp. 153–187). Taylor and Francis Group.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve nitel araştırma deseni*. (M. Bütün & S. B. Demir, Trans.) (4. baskı). Ankara: Siyasal yayınevi.
- Ger, G. (2009). Tüketici Araştırmalarında Nitel Yöntemler Kullanmanın İncelikleri ve Zorlukları. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1–19.
- Fındıklı, S. (2019). *Çeyize Yönelik Tüketim Olgusunu Kuşaklararası Anlamak: Fenomenolojik Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Johnson, A. P. (2005). *A short guide to action research (2nd edition)*. Boston: Pearson Education.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kirk, J., Miller, M.L., (1986). *Reliability and Validity in Qualitative Research*, USA: Sage Publications.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverley Hills, CA: Sage.
- Mills, G. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Woll, H. (2013). Process Diary as Methodological Approach in Longitudinal Phenomenological Research. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 13(2), 1–11.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. ed.). Ankara: Seçkin.